

Vetenskapen, kulturen & jag

- en komikers bekännelser

Från mitt första till mitt fjärde år växte världen fram inför mitt ansikte. Trädens skuggor började långsamt rotera kring mig, min mamma och min pappa tillsammans med solen, månen och hela universum. 1953 föddes min bror, jag var då 4 år, och han låg röd och skrånande på en filt på wiltonmattan i Stora Rummet. När jag såg honom började världen krympa. Jag kom nämligen då på att jag inte mindes min egen födelse och detta konfunderade mig mycket. Två år senare, 1955, senare fann jag, bland mammas papper, en liten bok som bekräftade på att jag faktiskt *blivit* född. Men av själva födseln mindes jag, som sagt, ingenting. Innan MIG fanns enbart *mätningar* av mig. Jag föddes på Piteå BB, 65,4 grader nordlig bredd, 21,5 grader östlig längd. Min kropp hade utsträckning i rummet längd 52 cm, vikt 3.682 gram. Vätskorna hade tryck och specifika sammansättningar. i boken fylldes långa sidor av uppgifter om när jag hade ätit, hur mycket och vad.

Min far var, vid min födsel, 191 lång och vägde 93 kg medan mamma vägde 57 kg och var 26 år.

Samma sommar insåg jag något ännu underligare. Jag mindes inte när jag somnade kvällen innan. Även om jag visste att jag skulle somna och koncentrerade mig på detta inför kvällen så mindes jag ändå inte hur jag somnat. Min värld krympte. Snart slog det mig att jag

inte ens mindes när jag blinkade eller svalde. Jag hade just satt i mig en hel glass då det slog mig att jag inte mindes hur jag fick ner den i magen. Jag måste ha svält för om man bara lät den glida ner så började man hosta och jag hade inte hostat.

Jag hade nu börjat undra vem jag var som inte visste hur jag fötts, hur jag somnade eller ens när jag blinkade och vad som ännu värre var, att jag inte tycktes kunna få vetskap om det.

En afton när mamma och pappa lyssnade på radion, det var något med Ungern som anfallits av Sovjetunionen, så sa mamma:

- Ack ja, världen kommer att gå under när man minst anar det.

Jag tänkte att, hur kan man vara säker på att någon anar det hela tiden, för om det bara uppstår en tiondels sekund när ingen anar det, då kommer världen att gå under. Detta ledde mig till två tankar. För det första insåg jag att den Gud som man talade om så ofta på den tiden, han kan inte vara mycket att ha om allt skulle kunna gå under om inte någon människa anade det. Det hängde alltså på människorna och inte på Gud. För det andra innebar det att så fort min familj befann sig i glada, befriade sammanhang så var jag tvungen att dra mig undan och ana att världen skulle gå under då de andra definitivt ingenting anade.

Så förflöt några år då jag i tysthet slet för att rädda jorden från undergång. Ständigt anade jag undergången. Och jag lyckades med mitt värv, även om det var ett tungt ok för en sjuåring, framför allt då ingen tackade mig. Men jag höll ut, för jag vågade helt enkelt inte sluta. Själva anandet skedde oftast i mitt rum medan jag tittade på skuggkorset på min rullgardin och än idag får jag undergångskänslor av rullgardiner, Snart insåg jag att detta var en ganska vanlig tanke

bland mina jämnåriga och då jag tyckte det var onödigt att alla skulle gå och tänka samma sak så jag föreslog att vi skulle arbeta vetenskapligt och ta olika dagar, jag och Tore. Han gick med på det, men då jag visste hur lätt Tore glömde saker, framför allt då han lekte, så tordes jag inte lägga tänkandet helt och hållet på honom, utan tänkte i alla fall. För säkerhets skull.

Men med tiden hamnade jag i nya sammanhang och insåg det befängda i min tanke, och glömde snart bort att tänka på undergången (hur jag glömde detta minns jag tyvärr fortfarande inte). Men, efter min brors födsel blev människan verksamhetsfält allt mindre, reducerades allt mer. Världen och min egen betydelse krympte stadigt. Jag blev orolig och började bita på naglarna, blev ett otryggt barn och trots relativt goda förutsättningar som lärarbarn hade jag svårt att hålla tankarna samlade, och de två första åren i skolan blev svåra år.

Jag älskade att se min mamma, efter jobbet, sitta vid sitt skrivbord om kvällarna djupt koncentrerad vid skrivmaskin och pärmar. Så ville jag bli och frågade henne vad hon gjorde.

- Jag forskar, sade hon frånvarande, om de gamla egyptierna.

- Varför gör du det, frågade jag.

Mamma tittade upp en kort stund med en alldeles klar blick och sade:

- Jag vet inte.

Och så sjönk hon med ett leende ner i ökensanden.

Så ville jag bli. Fri från ovidkommande tankar om världen och mig själv. Jag funderade om jag hade något liknande att forska kring. Och det hade jag. Fjärilar. Dagfjärilar. Jag hade börjat undra vad dom hette. Jag

hade ett namn, mina vänner hade namn, alla saker och företeelser hade säkert namn även om jag inte kände till dem alla ännu. Fjärilarna hade namn, säkert, men påfallande ofta visste de vuxna inte vad de hette, ibland kunde de inte ens se skillnaden på en liten blåvinge och en stor makaonfjäril, utan kallade allihop för "fjäril". Detta fann jag nonchalant. Jag litade inte på dessa människon för det var sådana som kunde kalla mig Staffan eller Erik eller nåt annat underligt. Nej alla fjärilar hade ett namn och jag bestämde mig för att lära mig dem. Sen skulle jag gå över till skalbaggar och sedan kanske fåglar. Pappa kunde förstås många fåglars namn, och eftersom han redan visste dem, så kanske jag skulle ta gräshoppor eller nattfjärilar i stället.

Mitt intresse för fjärilar kom sig av en speciell händelse. Jag satt vid Nygatan som vi hade sopat fri från en massa grus för att kunna åka rullskridskor, då en Höfjäril, en *Colias Palaeno*, hanne, råkade komma i vägen för en bil och fick sig en smäll som gjorde den alldeles omtöcknad. I sitt förvirrade tillstånd satte den sig på min gula skjorta, alldeles över hjärtat. Den satt där i flera timmar oavsett vart jag gick och hemma rönnte den viss uppståndelse och mamma undrade hur i all världen den kunde sitta kvar där.

- Den är tam, sade jag, jag har tämjt den genom att mata den med sockervatten när solen tittar fram. De äter just inte när det är molnigt för då tycker de inte om att flyga. Solen ger dem värmeenergi.

Då hände miraklet. Fjärilen lyfte plötsligt. Den flög ett osäkert varv runt trädgården och, hör och häpna, slog sig ner på mitt bröst igen!

Sedan den dagen blev jag känd som en slags Franciskus som kunde tämja fjärilar med vetenskapliga metoder. Ett kändisskap som förpliktigade och jag var tvungen

att läsa allt som gick att läsa om fjärilarnas namn och liv eftersom samtalen runt mig allt mer kom att kretsa kring fjärilar. Ett problem blev tämjandet för då den första fjärilen snart försvann då den inte var omtöcknad längre. Jag lärde mig då att, när ingen såg det, ta de fjärilar jag fångat med mig ner i källaren där jag släppte dem. Omedelbart flög de mot källarfönstret och jag hade full kontroll över dem. Genom att sedan kasta den mot fönsterrutan ett par gånger kunde jag få dem så pass omtöcknade att de satt som tama på mitt bröst. I början kunde jag rättfärdiga detta handlande genom att jag menade att fjärilarnas släkte fick massor med uppmärksamhet på detta sätt, men så småningom urholkades argumentet och fylldes av en djup svärta såväl över lögnen som över det lidandet jag förorsakade fjärilarna, och jag avbröt min groteska sysselsättning. Men det konstiga var att intresset för fjärilarnas liv efter denna händelse fördjupades, kanske för att jag hade en skuld att betala, vad vet jag.

När jag sedan träffade en stor och erkänd fjärilssamlare i Piteå, en man som givit namn åt en underart av Hökblomstergräsfjärilen som fick tillägget ssp. Winbladini, och han berättade för mig hur man ska avliva fjärilar vetenskapligt med etylacetat, så hände något underligt: i ett slag försvann all skuld och jag kunde avliva dem av vetenskapliga skäl, för ett syfte, som inte den enskilda fjärilen, eller ens jag kunde omfatta storheten i. Någon fjäril kunde ju faktiskt få mitt namn, Larsarus skulle den heta, eller kanske Erikssoni. Jag lätt bygga lådor med glaslock som jag fyllde med torkade och uppspädda dagfjärilar vilka jag dräpt med etylacetat och ibland mammas aceton fast det påverkade vingarnas färg.

Kemin kom in i mitt liv. Och som en slags förlängning

till fjärilarnas flygsätt (jag kunde snart både art- och könsbestämma fjärilarna på deras sätt att flyga) skaffade jag en mer social hobby som jag kunde utöva tillsammans med mina grabbkompisar: Raketer. Vi började konstruera raketer. Vi skruvade in muttrar som munstycken i metallrör som vi tillslöt eller försåg med en noskon där någon Hökblomstergräsfjäril (*Melitaea cinxia*) fick agera Laika, och späntade sedan svavlet av alla tändstickor vi kunde komma över. Svavlet matades in - ett litet metallnät hindrade det från att ramla ut - och sedan monterades stubin varvid allt tändes på i en specialkonstruerad ställning. Stubinen slocknade ofta till dess jag lyckades få mamma att köpa kaliumpermanganat på apoteket. Kaliumpermanganatet tillförde syre till brandhärden utan att man behövde leda in luft. Till mamma sade jag att jag skulle ha det som färgämne. Den första kaliummotorn testade jag på mitt rum med oväntad effekt. När bränslet antändes utvecklades en sådan kraft att bordet flyttades medan glödande partiklar sprutade in i bokhyllan där ett par av mina dyrast fjärilsböcker antändes och blev svårt brända.

Det blev att skjuta raketer ett tag. En av dem försvann och kom aldrig mer igen. I flera dagar spanade jag i skräck efter reportage om bränder, men inget hände. Från mitt trettonde vreds mitt intresse från raketer till människan och hennes kemiska sammansättning. Vad jag fann gjorde att människan ytterligare förminskades ty vetenskapen menade att hon bestod av vatten till 90% och mest påminde om en gurka. På Konsum hade jag sett att en gurka kostade ungefär 25 öre och jag förtvivlade över min kropps värde.

Vid denna tid började folk omkring mig tala Religion, om Gud och om konfirmation men då jag sedan länge inte hyste någon större tilltro till Gud som ju måste ta

hjälp av människorna för att få sin påstådda skapelse att hålla samman. När jag sedan matades med egendomliga berättelser om Jesu kropp som blir kött, och ska ätas och vin som blir Jesus blod som ska drickas, om jungfrufödslar och om de stackars satarna i helvetet som de milda och goda ska sitta och skratta åt i sin himmel, så vägrade jag att låta konfirmera mig. Ingen av de frågor som intresserade mig och min existens tog man upp, utan försåg mig enbart med obegripliga påhitt.

Efter diskussioner med min morfar så bestämde jag mig dock för att gå slakten till mötes. Jag konfirmerades och var en hyfsat duktig elev. Dagen efter konfirmationen gick jag till kyrkoherden och bad honom plocka bort mig ur alla kyrkans papper. Jag lämnade kyrkan då jag inte ville ta någon enkel väg i mitt liv. Jag ville gå vetenskapens väg och den var betydligt mer krävande. Konfirmationspresenterna behöll jag.

I och med detta beslut och denna övertygelse blev människan ännu mer ensam och övergiven. Nu hade hon inte heller någon gud.

Jag fascinerades av människans futtighet som vilade under alla stora gester och sociala konstruktioner av makt och tvång. Jag läste **Göran Palms** "En orättvis betraktelse" där vår ynkliga förmåga att genomskåda de enklaste indoktrineringsstrukturer frilades. Människan blev än futtigare för nu hade hon inte ens en egen vilja.

Men i stället för att nedslås av detta fylldes jag av en oförklarlig glädje. Tankar tillrade genom huvudet och alla dessa tankar var tillåtna, ingenting, varken Gud eller människor, hindrade dem att komma. Min glädje över intigheten och tomheten var kolossal. Detta är

energins stora mysterium: den uppstår ur ingenting. Intigheten rymmer ofantliga krafter. **Lars Gyllensten** säger: Det finns inga skäl att hysa gott mod inför framtiden. Därför måste vi, utan skäl, stiga in i framtiden med gott mod.

Min glädje över intigheten förde naturligtvis inte till torgs då jag anade att den kunde uppfattas som underlig. Jag teg och njöt. Man vaknar på morgonen och så är den dagen förstörd. Haha!

Från **Göran Palm** gick jag rakt till **Karl Marx** och *Kapitalet* där nya landskap öppnade sig. Marx återupprättade människan och bekräftade vad jag redan trott, att Gud var ett påhitt av folk som ville få folk att göra som de ville, men som inte hade några rationella argument. Fortfarande står marxismen kvar i mitt sinne som en av de starkaste filosofiska system jag mött. Jag blev en inspirerad och glad humanist av hans filosofi. Jag säger medvetet filosofi, för någon vetenskapsman har jag aldrig uppfattat honom som då han på något sätt gick för långt och ville göra människan till Gud. Och någon Gud har jag som sagt aldrig varit särskilt intresserad av. Dessutom blev påfallande många i min omgivning, som läste Marx, moraliskt oförvitliga och farligt självsäkra. De dömde och straffade avvikande tankar.

Under denna marxismen tid på 60- och 70-talet började jag i stället läsa, den av marxisterna hånade, **Carl Popper**, i smyg. Han påpekade i *The open society and its enemys*, det omöjliga i att veta att något var sant, och han kritiserade gruvligt den vedertagna vetenskapliga metoden att sätta upp en hypotes och sedan *verifiera* den. I stället menade han att det viktigaste var att *falsifiera* den d.v.s. leta efter något som visar att hypotesen är fel i stället för "rätt". Detta

något hittar man ibland ganska snart. Hypotesen att alla svanar är vita falsifierades när man fann svart svanar på Nya Zeeland. Men oftast hittar man inte någon falsifiering och då kan man inte säga mer än att hypotesen är trolig, men aldrig sann.

I en sammansmältning av vetenskapssynen hos **Carl Popper** och **Karl Marx** fann jag allt jag sökte. Här gick alla mina funderingar ihop och alla mina tankar bejakades och jag blev, vad jag idag benämner en *logisk absurdist*: utifrån vetenskapens rön letade jag efter det som förkastade dessa rön. Jag skulle bli en falsifierare. När processer fungerade väl misstänkte jag att något var fel. Jag drog ut statistiska siffror och visade på absurda konsekvenser. Jag ville lyfta det futtiga och fattiga samt störta översitteriet i gruset. Och jag vågade berätta om alla mina tankar mot en fond av klasstrider och intighet.

Så kom det sig att jag blev komiker.

Vetenskapkomiker.

Epilog

Tack vare vetenskapens framsteg i samband med att medicinens och plastförädlingens ställt välvilligt riskkapital till förfogande har människovärdet höjts väsentligt idag. För några år sedan kom jag över en amerikansk produktkatalog med förteckning över ämnen i människokroppen. Med prisuppgifter. Där kan man läsa att en normalsvensk 90-kilos kropp, som min, innehåller koaguleringsämnet *Protrombin* till ett värde av c:a 500.000 kronor samt det efterfrågade *Myoglobinet* till ett värde av närmare 1,6 miljoner. Om man räknar ut totalsumman av sina innestående resurser kommer man upp till ett värde av, i runda tal, 16 miljoner kronor.

Nu gäller det bara att anrika dessa värden.
Eller varför inte gå till närmast bank och belåna dem?
Överlåt din kropp till banken, de får behålla den och
dess tillgångar när du inte mer behöver dem. 16
miljoner! Vetenskapen har sannerligen höjt vårt
människovärde.

Lasse Eriksson
På Gotlandsfärjan, midsommaraftonen 2000